

دیجیتال، از جمله رادیو و تلویزیون و سینما و اینترنت، از این قدم‌ها بوده است. اما کتاب، همچنان جایگاه خود را دارد و هنوز منبع و ابزار اساسی آموزش است. مجموعه‌ای که به شما معرفی می‌کنیم، یکی از مجموعه‌های مهم برای گسترش دانش روز است که چند سالی از انتشار آن می‌گذرد و با توجه به ابعاد کیفی آن، قابل توجه است.

دانش روز برای همه^۱

«دانش روز برای همه» عنوان مجموعه‌ای است که در سال ۱۹۷۸ در آمریکا در شش مجلد منتشر شد و در سال‌های اخیر به همت جمعی از مترجمان طراز اول، به همت مؤسسه‌ای معتبر، در ۱۴ مجلد در ایران انتشار یافت. اکنون به معرفی مبسوط مجموعه می‌پردازیم. نخست این‌که مجموعه به معرفی و زیر نظر دکتر محمد باقری، تاریخ‌نگار، مروج علم و سردبیر نشریه تاریخ علم نشر یافته است.

هدف تهیه‌کنندگان مجموعه در آمریکا این بوده است که «هر کس با معلوماتی در حد دبیرستان بتواند با مفاهیم، کارکردها و پیشرفت‌های هر یک از علوم آشنا شود. چنین کسی ممکن است دانش‌آموز، دبیر، روزنامه‌نگار یا حتی دانشمند در یکی از رشته‌های علمی باشد و بخواهد از آنچه در دیگر علوم می‌گذرد، آگاهی یابد (از سخن ناشر).

عناوین کتاب‌ها و مترجمان هر یک عبارت‌اند از:

۱. اخترشناسی (ترجمه بابک امینی تفرشی)
۲. علوم فضا (شادی حامدی آزاد)
۳. ریاضیات (مهدی مدغم)
۴. زمین و هوا (محمد دانش)
۵. انرژی (کوروش رضایی)
۶. محیط زیست (احمد جواهریان)
۷. شیمی (رباب اردکانی)
۸. فیزیک (منیژه رهبر)
۹. زیست‌شناسی (محمود بهزاد)
۱۰. گیاهان (امیر اقتداری)
۱۱. جانوران (زهرا عمادزاده)
۱۲. پستان‌داران (زهرا عمادزاده)

دانش روز برای همه، مجموعه‌ای برای مدرسه‌ها و کتابخانه‌ها

از ویژگی‌های مهم عصر جدید در جهان، که حداقل دو تا سه قرن را دربر می‌گیرد، عمومی شدن علم و فراگیر شدن آن در میان آحاد مردم است. همان‌گونه که برای مثال، با ظهور اسلام پیامبر اکرم (ص) آموزش علم را بر همه، اعم از زن و مرد، واجب کرد و فرمود: «برای آموختن علم تا چین هم بروید» و نتیجه آن انفجار علم و آگاهی در جهان و پدیدار شدن آگاهی و آزادی ملت‌ها در تمدن اسلامی بود، در جهان معاصر هم گسترش دانش به نوع دیگری موجب آگاهی و آزادی ملت‌ها شده است، بویژه که پشتیبانی فناوری و صنعت و رسانه را هم همراه خود دارد. غرض این‌که گسترش سوادآموزی، آموزش علوم به صورت طبقه‌بندی شده در مدارس و دانشگاه‌ها، و نیز شناخت جغرافیای جدید جهان، به روشن‌بینی و روشنگری انسان در بعد از رنسانس انجامید.

در عمومی کردن علم، تاکنون قدم‌های مؤثری برداشته شده که انتشار دانش‌نامه‌ها، دایره‌المعارف‌ها، مجموعه‌های مکتوب و به‌ویژه در چند دهه اخیر، استفاده از امکانات الکترونیک و

هدف
تهیه‌کنندگان
مجموعه دانش
روز برای همه در
آمریکا این بوده
است که «هر کس
با معلوماتی در حد
دبیرستان بتواند با
مفاهیم، کارکردها و
پیشرفت‌های هر یک
از علوم آشنا شود»

۱۳. بررسی علمی انسان (محمدرضا غفاری)

۱۴. فناوری (عباس کتیرایی)

ضمناً ویراستاری مجموعه به دست **غلامحسین صدری افشار**، که خود مردی دانشمند و فرهنگ‌نویس است انجام گرفته که در یک‌دست شدن مجموعه بسیار مؤثر بوده است. ویژگی مشترک دیگر مجموعه، پیشگفتار واحدی است به قلم شادروان دکتر **محمود بهزاد** که با عنوان «علم چیست»، در ابتدای همه مجلدها قرار گرفته است و در واقع بینش لازم برای مطالعه مجموعه را به خواننده القا می‌کند.

دکتر بهزاد مقدمه خود را با این جمله معروف **فرانسویس پیکن** انگلیسی آغاز می‌کند که «علم دانایی است و دانایی توانایی». اما خود اضافه می‌کند که «تعریف حقیقی علم بی‌شک عمیق‌تر از این است». دانش فقط زمانی علم می‌شود که شخص ارتباط‌ها و مفهوم‌هایی در واقعیت پیدا کند» و مثال می‌زند که: مثلاً یک دفتر راهنمای تلفن، بیش از ۱۰۰۰,۰۰۰ رقم اطلاعات دارد، ولی منجر به این نمی‌شود که آن را یک کتاب علمی بدانیم».

بهزاد، سپس برای علم دو ویژگی اساسی برمی‌شمارد: ۱. علم تکامل می‌یابد؛ ۲. علم واقع‌بینانه است. تکاملی و رو به پیشرفت بودن علوم، خاصیتی است که در علوم گذشته به این شکل وجود نداشت. در گذشته نیز دانشمندان علم را دریای بی‌پایان و نامحدود تصور می‌کردند، اما «پیشرفت» مفهوم جدیدی است که با علوم جدید زاده شد و درک آن امروزه برای عادی‌ترین افراد امر ساده‌ای است. در مورد «واقع‌بینانه بودن علم هم شاید نقل این عبارت کافی باشد. دکتر بهزاد می‌نویسد: «علم وابسته به روش‌های واقع‌بینانه است و نتایج واقع‌بینانه تولید می‌کند. مراد از واقع‌بینانه چیزی است که به باور، عقیده و سلیقه شخص بستگی ندارد. هر کسی دستور کار را دنبال کند، به نتیجه همانندی می‌رسد و این برخلاف غذایی است که هر کسی به سلیقه خود تهیه می‌کند».

ادامه مقدمه عالمانه دکتر بهزاد بیان روش‌های علمی و سپس معرفی رشته‌های عمده علم است. رشته‌های عمده علم از نظر وی عبارت‌اند از: اخترشناسی، علوم فضا، ریاضیات، زمین و هوا، علوم محیط زیست، شیمی، فیزیک، زیست‌شناسی، گیاهان، جانوران، بررسی علمی انسان و فناوری.

علم و جامعه

پایان بخش مقدمه این مجموعه با عنوان علم و جامعه، این عبارات است:

«اشتیاق به گردآوری اطلاعات و درک جهان‌ما، همواره انسان‌ها را از دیگر جانوران سیاره زمین متمایز ساخته است. اصول و روش‌های علم، بویژه در این تلاش، نیرومند بوده است. حقیقت این است که بیشتر آن‌چه ما «زندگی جدید» می‌نامیم، در دانش علمی رو به گسترش بشریت ریشه دارد. ساعت شماتپه‌ای که صبح از خواب بیدارتان می‌کند، اتوبوسی که شما را به مدرسه می‌برد، کتاب‌ها و مقاله‌هایی که می‌خوانید، نور چراغ برقی که در آن مطالعه می‌کنید و حتی رایانه‌هایی که با آن‌ها کار می‌کنید، همه از موهبت‌های پیشرفت علمی قرن‌ها مطالعه و تحقیق است. داروهای حیات‌بخش و روش‌های کشاورزی که کیفیت زندگی را برای میلیاردها انسان سراسر جهان بهبود بخشیده نیز چنین‌اند.»

هشدار!

آخرین عبارت «علم و جامعه» هشدار است به خواننده که تصور نکند علم جدید همه موهبت است. بنابراین، چنین می‌خوانیم: «هم‌چنین باید افزود که علم به ما توان از بین بردن جان‌داران در مقیاس غیرقابل تصور را داده است. شاید بزرگ‌ترین چالش علمی در آینده رخ دهد؛ چالشی که این نکته را تضمین می‌کند که علم همیشه به خاطر مصلحت انسان، که در اولویت اوست، به کارافتد.» بحث بیشتر از این مجموعه، در این مختصر نمی‌گنجد. بنابراین، مطلب را با بیان چند نکته به پایان می‌بریم:

- مجموعه «دانش روز برای همه»، از نظر کیفیت کاغذ و چاپ و تصاویر چهاررنگ، عالی است.
- وجود چنین مجموعه‌ای در کتابخانه‌های دوره‌های متوسطه و مراکز تربیت معلم ضروری است. حتی وجود آن‌ها در مدارس راهنمایی نیز علاوه بر این‌که برای معلمان قابل استفاده علمی است، برای دانش‌آموزان نیز می‌تواند در حد تفریح و آشنایی با فضای کتاب‌ها، مفید باشد.

پی‌نوشت

۱. popular science

۲. ناشر مجموعه، انتشارات علمی و فرهنگی است.

■ علم وابسته به روش‌های واقع‌بینانه است و نتایج واقع‌بینانه تولید می‌کند. مراد از واقع‌بینانه چیزی است که به باور، عقیده و سلیقه شخص بستگی ندارد. هر کسی دستور کار را دنبال کند، به نتیجه همانندی می‌رسد.

